

РОЗУМІННЯ СТАНДАРТУ: ПОШУКИ НОВИХ ПРАВИЛ У ЖУРНАЛІСТИЦІ ВІЙНИ

Парасковія Дворянин

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна
e-mail: Paraskoviya.Dvoryanyn@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7858-3563>*

У статті проаналізовано виклики, які доводиться долати українським журналістам в умовах російсько-української війни. Подано порівняльний аналіз стандартів і правил висвітлення подій мирного та воєнного часу. Розкрито суть нових термінів на позначення стандартів, які в Україні почали використовувати у часі повномасштабної війни. Наголошено на спроможності українських журналістів дотримуватись етики та моралі, переживати та осмислювати нову реальність, формувати нові правила журналістської творчості. Зібрано різні думки та позиції тих журналістів, котрі щоденно висвітлюють воєнні події в Україні.

Ключові слова: стандарти журналістської творчості; медіаетика; воєнна журналістика, баланс думок, достовірність джерел, медіааналітика, коментар, оперативність, точність.

Постановка проблеми

Журналістика війни диктує нові правила. Усталені стандарти, якими роками послуговувались медіа демократичного світу, потребують додаткових тлумачень, а то й – перегляду. Війна Росії проти України суттєво змінила умови роботи журналістів, адже потреба висвітлення трагічних подій – убивств, згвалтувань, обстрілів, руйнувань, – спонукала їх вивчати нові особливості комунікації і формування контенту. Щоденно українським кореспондентам доводиться балансувати між професійним, громадянським і людським чинником при написанні матеріалів про війну, зважати на обмеження державних інституцій задля безпеки держави та її громадян. Очевидно, що українська медіаспільнота отримує свій досвід висвітлення новітньої війни в Європі з використанням усіх видів озброєння та широким інструментарієм впливу на соціум. Таким чином, українські журналісти можуть удосконалювати правила створення контенту для журналістики війни.

Мета дослідження полягає у вивченні та детальному аналізі досвіду українських та закордонних журналістів щодо висвітлення подій у часі війни, розуміння та формування контенту у межах стандартів журналістської творчості, напрацювання нових правил з урахуванням викликів, які постали перед українською журналісти-

кою у час російсько-української війни. Щоб досягнути поставленої мети, визначено такі завдання: теоретично обґрунтувати стандарти та їх особливості; виокремити основні принципи підготовки матеріалів з урахуванням традиційних стандартів; проаналізувати виклики та загрози, які виникають перед українськими журналістами у процесі роботи над матеріалами; обґрунтувати потребу удосконалити правила, розширити їх розуміння та формулювання, зважаючи на реальність війни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженню заявленої теми присвячено чимало праць українських вчених-журналістикознавців, зокрема і науковців факультету журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка, зорганізовано чимало дискусій журналістів-практиків. Однак і досі залишається відкритим питання – як адаптувати стандарти журналістської творчості до воєнних умов. Незважаючи на значний науковий доробок українських учених, фрагментарність теоретичних і практичних питань зумовлює потребу продовження комплексного дослідження стандарту в журналістиці.

Методологічна основа дослідження.

У науковому дослідженні теоретико-методологічною основою є напрацювання, що подані у працях українських і зарубіжних учених щодо термінології, особливостей та сенситивності інтерв'ю в журналістиці. Для реалізації поставлених задач використано такі методи наукового дослідження: семантичного аналізу – для визначення сутності «журналістського стандарту», «медіаетики»; історичний метод наукового дослідження (динаміка застосування правил журналістики у різні історичні періоди); аналітичний метод (при аналізі матеріалів); методи абстрактно-логічний, синтезу, індукції й дедукції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Російська війна в Україні знецінила стандарти та правила, що ними світові медіа послуговувалися роками. З перших днів повномасштабного вторгнення змінилися умови роботи українських журналістів. Питання безпеки людини та безпеки держави одразу стали пріоритетними, а визначальними – особиста та юридична відповідальність журналіста, самоусвідомлення та етика. Війна показала, що медіа, і не лише українські, не готові до роботи в її умовах. Це засвідчило опитування Комісії з журналістської етики щодо роботи журналістів під час воєнного стану, запровадженого в Україні через збройну агресію Росії. Опитування провели з 21 по 31 березня 2022 року. У 58% (відповідали 139 осіб) опитаних журналістів повністю або частково виникали труднощі в роботі під час висвітлення тем, пов'язаних з війною. 56% працівників (з усіх опитаних) повідомили, що їхня редакційна політика змінилась або частково змінилась під час воєнного стану. Водночас 89% опитаних вважають, що Кодекс етики українського журналіста має бути дотриманим або частково дотриманим під час воєнного стану¹.

Американська журналістка та медіаюристка Мері Мицьо зауважує, що під час застосування традиційних для демократичних суспільств правил і підходів треба

¹ Ukrinform (2022), «Нові виклики, з якими ми не стикались» – дослідження Комісії з журналістської етики [онлайн], *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3448095-novi-vikliki-z-akimi-mi-ne-stikalis-doslidzenna-komitetu-z-zurnalistskoi-etiki.html> (Дата звернення 6 січня 2024).

враховувати стан війни, в якому перебуває держава. «Коли беруться за основу для роботи журналістів стандарти країни без війни, то це зовсім не ті стандарти, що діють в країні, де є війна. Також відрізняються стандарти, якщо країна воює на чужій території й якщо війна іде на власній території»².

«У всіх демократичних країнах, де виробляються сучасні традиційні принципи свободи слова, не зазнавали іноземної окупації чи агресії з часів Другої світової війни», – звертає увагу Мері Мицьо. Вона також наголошує, що під час Другої світової війни в демократичних країнах була жорстка регуляція висловлювань вітчизняних медіа, і особливо були введені великі обмеження на проникнення інформації від країни-агресора. «Майже всі найкращі стандарти захисту свободи слова були вироблені після війни, коли вже не було загрози національній безпеці», – наголосила експерт. Тому, закономірно, «виникає досить велике питання, наскільки ці стандарти насправді пристосовані для країни, яка є в стані війни»³.

Усі протоколи про журналістську діяльність під час війни, прийняті раніше, втрачають свою актуальність ще й тому, що до сьогодні світ не знав протистояння рівня двох найбільших країн Європи з використанням усіх видів озброєння. Розроблені до цього театри військових дій в Іраку, Лівії чи навіть Сирії не є релевантним для того, щоб розробити цілком безпечний протокол того, як діяти на лінії фронту в найбільшій європейській країні.

Професор Борис Потятиник, аналізуючи досвід світової журналістики під час різних воєн XIX-XXI століть, зауважує: «Українська журналістика виходить за певну матрицю. Війна сприяє тому, що світова журналістика теж змушена буде це зробити, якщо не зробила цього упродовж двох років російсько-української війни». У ретроспективі науковець акцентує на тому, що Перша світова війна пов'язана з піднесенням пропаганди, Друга світова війна розвивала пропаганду, долучаючи до цього процесу кінематограф та радіо, обидві іракські війни (1991 і 2003 роки) ознаменувалися цілодобовою подачею інформації про війну. Винаходом CNN називають війну у прямому ефірі. Російсько-українська війна як війна у соцмережах спровокувала перевагу авторської журналістики, відкритість та швидкість поширення інформації⁴.

Традиційна журналістика давно вийшла за межі редакцій і опанувала нові платформи для розміщення свого контенту. Тому Ричард Крейг порушує питання, яке є базовим упродовж останніх десятиліть: «Чи можуть два засоби з такими неоднозначними репутаціями, як журналістика й інтернет, досягти гармонійного поєднання високих традиційних стандартів і сучасних способів донесення інформації? Сильні сторони журналістики визначаються низкою простих, суто ділових правил, заснованих на правдивості, чесності і гласності. Загальна філософія Мережі ґрунтується на ідеї, що ми не є бездушними механізмами, а сама Мережа – це простір взаємоповаги, поширення знання і порозуміння»⁵. Науковець вважає, що журналісти мають дотри-

² Іщенко, Н. (2017), Свобода слова під час війни [онлайн], «День». URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/svoboda-slova-pid-chas-viyny> (Дата звернення 6 січня 2024).

³ Там само.

⁴ Школа журналістики та комунікацій УКУ (2022), Як змінюється журналістика у час війни | SJCTeacherSeries2022 [онлайн], YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YhZQ5bFveZI> (Дата звернення 6 січня 2024).

⁵ Крейг, Р. (2007), *Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ*, переклад з англ. Андрій Іщенко, Києво-Могилянська академія, Київ, с. 258.

муватися не лише букви традиційних стандартів, а й цілої низки нових правил, які варто вивчати. Зокрема, пам'ятати про Людину, допомагати тримати конфлікти під контролем, усвідомлювати, зокрема, де саме в кіберпросторі ми перебуваємо.

Коли в одній особі журналіст (з відстороненим, об'єктивним, збалансованим поглядом на подію та її учасників) і громадянин України (з емоційною заангажованою, відповідальною і принциповою реакцією на ці ж події і на тих самих учасників), то не може бути однозначного трактування. Тому стандарти, які у мирний час є важливим підґрунтям та необхідним інструментом для роботи журналістів, у час воєнного протистояння потребують корекції або хоча б нового тлумачення. Щодо шести ustalених стандартів представники медіаспільноти висловлюють часто протилежні думки, проте усі погоджуються – в Україні зараз є потреба додаткових пояснень для їх використання.

Стандарти журналістської діяльності дуже раціональні, їх не можна відкинути, бо вони базовані на загальнолюдських цінностях, – вважає медіаексперт Отар Довженко. «Якщо ми вважаємо, що в журналістиці стандарти є, і трактуємо їх як сукупність сталих підходів чи правил поведінки з журналістським матеріалом, які дозволяють донести до аудиторії правдиву, не спотворену та повну інформацію, яка не зманіпулює та не дезінформує та не буде грати на руку третій стороні. Під час війни ці стандарти працюють так само, тільки їх треба дотримуватись ретельніше, і вони абсолютно не суперечать потребам медіа, держави, суспільства. Звичайно, є певні червоні лінії, які накреслюються на полі нашої роботи, бо у країні війна»⁶.

Член правління Національної суспільної телерадіокомпанії України Роман Вінтонів категоричніший: «На війні, де вбивають людей, стандарти журналістики не працюють. Стандарти журналістики – для мирного часу»⁷.

У пошуках компромісу аналітикиня Львівського медіафоруму Зоя Красовська пропонує відрізнити стандарти, що стосуються контенту, і стандарти, які стосуються виробництва. І пріоритетом у час війни визначає роботу з джерелами. Якщо раніше треба було перевіряти інформацію з двох-трьох джерел, зараз і цього може бути замало.

Якщо на прохання чи на вимогу військових у деяких випадках журналіст може пожертвувати оперативністю та точністю, то єдиний стандарт, яким не можна знехтувати, – це достовірність, за жодних обставин не можна повідомляти інформацію з неперевірених джерел⁸.

З наявних шести стандартів якісної журналістики – достовірність, точність, повнота, баланс думок, оперативність і не підмінені коментарями факти – найбільшу дискусію ще з початку 2014 року викликав стандарт «балансу думок» чи «іншої точки зору». З повномасштабним вторгненням Росії в Україну і під час бойових дій дотриматись цього стандарту практично неможливо.

⁶ Куншт (2023), Пост правди. Епізод 6. Що робити з журналістськими стандартами під час війни? [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YoBO8rq507k> (Дата звернення 6 січня 2024).

⁷ Іщенко, Н. (2017), Свобода слова під час війни [онлайн], *«День»*. URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/svoboda-slova-pid-chas-viyuny> (Дата звернення 6 січня 2024).

⁸ Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2023), Чи можна дотриматись усіх журналістських стандартів у час війни? [онлайн], *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5NY04oOskv4> (Дата звернення 6 січня 2024).

Фрілансер Крістіна Бердинських, яка висвітлює події війни, ставить риторичне запитання: «Якого балансу додати до сюжету про село на Херсонщині, де залишилось двадцять чотири мешканці з двох тисяч?»⁹.

Американський історик Тімоті Снайдер після підриву Каховської ГЕС альтернативну точку зору взагалі розцінював як некоректну: «Посилатися на російські заяви поряд з українськими несправедливо стосовно українців. У цій війні те, що говорили російські спікери, майже завжди було неправдою, тоді як те, що говорили українські речники, здебільшого було достовірним. Тому зіставлення точок зору обох сторін передбачає їхню рівність, а це унеможливило розуміння читачем цієї важливої різниці». Тому медіааналітики радять перед тим, як процитувати російського речника Дмитрія Пескова, зазначати, що ця особа фальсифікувала кожен аспект цієї війни від самого її початку. Адже в аудиторії можуть скластися хибні уявлення про загальну картину.

Те, що світові медіа та медіааналітики досі не переглянули впливу сучасних воєн на правила та стандарти, теж обмежує діяльність українських журналістів. Фрілансер Крістіна Бердинських, яка пише для «Financial Times Weekend», «Libération», «openDemocracy», «Le Courrier d'Europe centrale» й інших іноземних медіа, пригадує, що запропонувала закордонній редакції матеріал про те, як росіяни підірвали Каховську ГЕС. На що отримала відповідь: «А чому ти впевнена, що це зробили росіяни?»¹⁰.

В Україні є стійке розуміння, що журналісти працюють у системі, в якій Росія напала на Україну, в якій Росія є агресором. Тому немає потреби балансувати Зеленського Путіним. Але є ситуації, де спроба з'ясувати позицію більш ніж однієї сторони конфлікту, критично важлива. Яскравий приклад наводить Отар Довженко: «...військових звинувачували у зраді, коли частина військ у Маріуполі пішла на прорив і потрапила в полон. Після цього було поширено інформацію, що вони зрадили. Позиція офіційного військового командування і військовополонені допомогли зрозуміти, що ж відбулося насправді»¹¹.

В умовах війни – неможливо стовідсотково дотриматися не лише балансу думок, але й стандарту оперативності. Оскільки від 24 лютого 2022 року і дотепер війна залишається основним контентом в інформаційному просторі України, варто зважати – що ми замовчуємо або чого не замовчуємо, що є суспільно-важливою інформацією під час війни, а що варто притримати і сказати пізніше¹².

Оперативність за принципом «хто перший добіг до інтернету, той і переможець» повинна бути в мирному житті, – так описує стандарт оперативності радіоведучий і член Незалежної медійної ради Дмитро Тузов. І наводить приклад шкідливої

⁹ Lviv Media Forum (2023), Як говорити з іноземними медіа, щоб бути почутим [онлайн], *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/LvivMediaforum/videos/771940688026794/> (Дата звернення 6 січня 2024).

¹⁰ Там само.

¹¹ Куншт (2023), Пост правди. Епізод 6. Що робити з журналістськими стандартами під час війни? [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YoBO8rq507k> (Дата звернення 6 січня 2024).

¹² Media Center Ukraine (2022), Дискусійна панель «Стандарти журналістики на війні» – СПЕЦЗАХІД [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0hd8eyakNHs> (Дата звернення 6 січня 2024).

гонитви за оперативністю. «Коли були визволені міста на Київщині, блогери відразу повідомляли, що наші їх визволили. Хоча військові просили: дайте хоч закріпитись на позиціях, убезпечити людей від шквальної атаки, бо ворог реагує новими атаками на повідомлення, що українська армія вибила його та визволила населений пункт»¹³.

В умовах війни варто також зважати на досвід організацій-фактчекерів. Порада не поспішати слухна: «маємо всі виховувати в собі стриманість, трафіки та показники відвідуваності мусять відходити на другий план», – радить заступниця головного редактора StopFake Вікторія Романюк. «Є момент, коли треба подумати, перечекати, перевірити. Війна нас поставила в такі реалії, коли ми тут і зараз набуваємо нового досвіду»¹⁴.

З перших днів повномасштабного вторгнення українські журналісти шукали нових форм для усталених стандартів, так виник термін «вчасність» замість «оперативність». Оприлюднювати інформацію вчасно, щоб дотриматись стандарту оперативності – таке правило журналістики війни, хоча у мирний час цей стандарт передбачав «оприлюднення інформації у якнайближчому випуску новин у якнайякіснішому її вигляді». Стандартом повноти тепер передбачено: намагайтеся взяти коментар у незалежного експерта (це військові різних спеціальностей, медики, інженери, техніки) та опитайте кількох очевидців. Про баланс у нових правилах, котрі зокрема пропонує і Комісія з журналістської етики, не йдеться, радше про пораду намагатися бути неупередженим і подавати дві сторони конфлікту. Щоб відокремити факти від коментарів, журналістам радять відмежовувати факти від особистої думки чи враження¹⁵.

Зі стандартом точності пов'язано найбільше обмежень. Адже левову частину розвідувальної інформації ворог бере з відкритих джерел: публікацій ЗМІ, у коментарях та постах, а тому відповідальність за наслідки стає ще більшою. У журналістиці війни, щоб дотриматись стандарту точності, обов'язково перевірити інформацію кілька разів; не поширювати чуток, яким не знайшли підтвердження; особливо уважно ставитись до імен, дат, назв вулиць та уточнювати термінологію. Неправильна назва таких деталей може призвести до серйозних наслідків. При використанні контенту із мережі, обов'язково перевіряти достовірність джерела. Треба зважити на те, чи військові дозволяють повідомляти точну адресу, зазначати локацію і робити панорамні знімки.

Отож, час диктує умови, за яких правила журналістики, воєнної зокрема, змушені еволюціонувати. Віталій Портников пропонує формулу, яка б убезпечила нас від фатальних помилок. На його думку, «журналістика воєнних часів – це симбіоз

¹³ Денисов, С. (2022), Чи варто дбати про баланс думок, коли тебе намагаються вбити? Головне з експертного обговорення «Як війна впливає на журналістські стандарти» [онлайн]. *detector.media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/199440/2022-05-22-chy-varto-dbaty-pro-balans-dumok-koly-tebe-namagayutsya-vbyty-golovne-z-ekspertnogo-obgovorennya-yak-viyna-vplyvaie-na-zhurnalistiski-standarty/> (Дата звернення 6 січня 2024).

¹⁴ Там само.

¹⁵ Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану – Комісія з журналістської етики [онлайн] (2022), *Комісія з журналістської етики*. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistiskoi-etyky-shchodo-informatsii-iaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty-v-media-pid-chas-voiennoho-stanu/> (Дата звернення 6 січня 2024).

зусиль держави і суспільства. Головне завдання держави забезпечити доступ до інформації і воєнну цензуру». В Україні досі немає чітко врегульованої воєнної цензури, – певен Віталій Портников¹⁶.

3 березня 2022 року оприлюднено наказ № 73 Головнокомандувача Збройних сил України Валерія Залужного «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану»¹⁷, який регламентує роботу журналістів під час воєнного стану. Його додають до дозволів на акредитацію журналістів від Збройних Сил та пояснюють, що можна робити, а чого – ні, як працювати з військовими, а військовим – з журналістами, є чіткий перелік того, що категорично не можна фотографувати, фільмувати і говорити.

Заборонено розголошувати: чисельність особового складу військових частин і підрозділів; кількість озброєння та бойової техніки, матеріально-технічних засобів, їх стан та місця зберігання; описи, зображення та умовні позначки, які ідентифікують або можуть ідентифікувати військові об'єкти; інформацію щодо бойових дій чи операцій, які проводяться або плануються; інформацію щодо системи охорони та оборони військових об'єктів та засобів захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються (крім тих, які видимі або очевидно виражені); порядок залучення сил та засобів до виконання бойових завдань; інформацію про збір розвідувальних даних (способи, методи, сили та засоби, що залучаються); про переміщення та розгортання своїх військ (найменування, кількість, місця, райони, маршрути руху); про військові частини, методику або тактику їхніх дій; про проведення унікальних операцій із зазначенням прийомів та способів, що використовувались; про ефективність сил і засобів радіоелектронної боротьби противника; про відкладені або скасовані операції; про зниклий або збитий літак або зникле судно та пошуково-рятувальні операції, які плануються або проводяться; про планування та проведення заходів забезпечення безпеки застосування військ (дезінформація, імітація, демонстративні дії, маскування, протидія технічним розвідкам та захист інформації) тощо¹⁸.

На воєнний час влада встановила воєнну цензуру. Вона безумовно не може співіснувати з деякими етичними та професійними стандартами журналістики. Цензура означає, що вище керівництво держави фільтрує інформаційне поле і дбає про безпеку журналістів. Інформація, яка не потребує перевірки – офіційні дані Генштабу, Міноборони та інших урядових установ. У всіх інших випадках варто усвідомлю-

¹⁶ Espresso.TV (2022), Панельна дискусія «Стандарти журналістики в умовах війни» [онлайн]. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=vEOrg_lQWd0 (Дата звернення 6 січня 2024).

¹⁷ Україна. Офіційний веб сайт Міністерства Оборони України (2022), *Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану* Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України № 73 [онлайн], 3 березня. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf (Дата звернення 1 січня 2024).

¹⁸ Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану – Комісія з журналістської етики [онлайн] (2022), *Комісія з журналістської етики*. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-informatsii-iaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty-v-media-pid-chas-voiennoho-stanu/> (Дата звернення 6 січня 2024).

вати: чи не нашкодить матеріал певним групам осіб, чи не спричинить негативних наслідків. Якщо раніше це б назвали упередженістю, то зараз це необхідність.

Під час кризових ситуацій завжди з'являються журналісти, які вважають, що їхню місію не можна обмежувати правилами. Наслідки нехтування правилами – відео з танкоремонтного заводу зняли для сюжету, і потім туди ж прилетіла ракета.

Відкритим залишається питання – чи зобов'язаний іноземець, громадянин іншої країни, в якого є внутрішньо-редакційні правила та вимоги, дотримуватися правил, зумовлених наказом українського Головнокомандувача.

Окрім певних обмежень від держави, стандартів, якими українські журналісти все ж послуговуються, принципово важливою у журналістиці війни є самоцензура. Редакторка видання «Дзеркало тижня» Юлія Мостова зауважує, що «це важкий і відповідальний процес. Зараз війна з Росією йде за те, щоб ми нею не стали. Наявність відповідальної вільної журналістики з етичним кодексом і є лакмусом відмінності України від Росії. Головне етичне правило, яке викристалізувалося, – не нашкодь єдності, людині, державі, процесам, які відбуваються. Кожен раз як редактор приймає рішення – промовчати чи діяти. Треба усвідомлювати більш широку картину, ніж ту, яку дає офіційна влада. Не достатньо прочитати зведення Генштабу, треба аналізувати розвіддані, які є публічними, читати, що пишуть російські воєнкоми, і мати широку рамку. Вона дасть вам можливість обрати правильну конотацію для того тексту, який пишете»¹⁹.

Критерії якості журналізму не є абсолютними й статичними, а підлягають історичним змінам, можуть гнучко використовуватися, обговорюватися з різної перспективи і тому ризикують бути суб'єктивними й довільними: кожен визначає свою власну якість²⁰.

Критерії якості інформаційного журналізму стосуються журналістської діяльності (наприклад, незалежність, правильність, актуальність, релевантність, прозорість) або продукту (наприклад, різноманітність, неупередженість, зрозумілість, привабливість). Вони можуть конкурувати між собою (наприклад, швидкість з якістю пошуку).

Німецький професор Клаус Маср вводить термін «управління якістю», оскільки вважає, що журналістська якість залежить не лише від економічних і політичних чинників, але й від багатьох інших, і її непросто визначити. «Той, хто хоче, наприклад, швидко інформувати, зазвичай не може робити це глибоко і навряд чи може виділити час на пошук. Інформативність та складність матеріалу може бути на шкоду його зрозумілості»²¹.

Термін «управління якістю» означає внутрішнє редакційне забезпечення якості. Відправною точкою є визначення якості як процесу: редакція формує власні цілі та критерії якості (наприклад, у керівництві, кодексі або в посібниках зі стилю) і на-

¹⁹ Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2023а), Головна редакторка «Дзеркала Тижня» Юлія Мостова про журналістику під час війни [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5OBTVdIEyzk> (Дата звернення 6 січня 2024).

²⁰ Маср, К. (2022), *Журналістика*. Переклад з нім. В. Олійник та В. Климченко, Академія української преси, Центр вільної преси, Київ, с. 248.

²¹ Там само, с. 245-246.

ближається до цих цілей у постійному процесі, перевіряє їх і оцінює, чи вони були досягнуті або де є недоліки²².

І цього не так просто досягти, особливо у час, коли, як слушно зауважує шеф-редактор порталу «Детектор медіа» Наталя Лигачова, відбувається втрата миттєвого редакційного контролю за стрічкою новин. Адже з таким обсягом інформації можна опинитись поза межею можливості досягнути її людським розумом. Окрім потужних безперервних інформаційних потоків, є ще й різноманітні платформи, на яких редакції розміщують контент: новини з сайту, телеканалу або друкованого видання на фейсбук, інстаграм, твітер, ютуб, тік-ток і телеграм. Сукупність зазначених факторів призводить до того, що редактори не мають можливості контролювати якість усіх новин. Контроль за інформаційними потоками, навіть за тими, які генерує сама редакція, розпорошується. Цей виклик Наталя Лигачова вважає технологічним, але таким, що може підірвати довіру до якісних медіа²³.

Отож, сучасний журналіст чи редактор стикається з такими викликами – з фактором війни, яка передбачає чимало обмежень; з різноманітними платформами, і не завжди достатнім розумінням їх функціонування; з інфотаймінгом та з експертністю, коли велика кількість переглядів і уподобань – ще не свідчить про фаховість, а радше про популярність.

Ця реальність, окрім дискусії про стандарти, нові правила та обмеження, породжує ще одне питання – чи в умовах війни журналіст, що працює щодня з чутливим контентом, спроможний нон-стоп саморецензувати свій контент. Тим паче зараз, коли правила професійної журналістики витісняють правила соцмереж, коли, з одного боку, посилюються державні медіа, а з іншого – багато блогерів стають медіа і навколо однієї особистості можна створити телевізійний канал. Персоналізація має свої переваги – вона дає відчуття аудиторії і передбачає відповідальність конкретної людини за інформацію, яку вона поширює.

Як зазначено вище, кризу усталених стандартів поглиблює емоційна близькість українських журналістів до контенту, який вони створюють. Хоча, на думку журналіста NV.ua Івана Верстюка, стандарти мали б втримати журналіста/тку від зайвих емоцій під час висвітлення подій. «Звичайно, війна є справою емоційною, ми хочемо радіти перемогам нашої армії, і ми хочемо радіти поразкам ворога. І ось тут виникає суперечність між нашим громадянським бажанням радіти перемогам і нашим журналістським обов'язком бути більш-менш беземоційними, правдивими та об'єктивними. Ми дозволяємо собі емоції в соцмережах, і це абсолютно нормально, бо там діють інші правила»²⁴.

Медіаюрист Інституту масової інформації Роман Головенко погоджується, що емоційність – це порушення стандарту відокремлення фактів від коментарів. Але, «якщо ми відкинемо цей стандарт, остаточно зникне межа між ЗМІ та соцмережами.

²² Там само, с. 251-252.

²³ Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2023с), Шеф-редакторка «Детектор Медіа» Наталя Лигачова про якісні медіа [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ErbZUfpElRc> (Дата звернення 6 січня 2024).

²⁴ Денисов, С. (2022), Чи варто дбати про баланс думок, коли тебе намагаються вбити? Головне з експертного обговорення «Як війна впливає на журналістські стандарти» [онлайн]. *detector.media*.

І для чого тоді аудиторії ходити на новинні сайти, дивитися телебачення чи читати пресу? Тоді медіа просто вимиратимуть...»²⁵.

Отож, механістичне (поза контекстом) дотримання стандартів призводить до певного відсторонення від подій, що відбуваються. В російсько-українській війні таке неможливо, оскільки поєднання в одній особі професійного, громадянського і людського не дозволяють цього реалізувати. Емпатія як одна з важливих ознак існування людини, її повноцінного функціонування в суспільстві, переважає щонайменше на перших етапах війни, або й не зникає зовсім. Український фотокореспондент Євген Малолетка, який провів в окупованому Маріуполі 20 днів і став автором фільму «Мій Маріуполь», певен, що громадянське і людське мусить переважати, навіть для професіоналів: «Зараз важливо не втратити медійний інтерес до того, що відбувається в країні. Не повинно бути відчуття повсякденності ракетних атак і жертв. Дуже важливо пам'ятати, що це ненормально. Іноді ми притупляємо бачення таких трагедій, а головне – його не втрачати». Цитуючи загиблого Макса Левіна, Євген Малолетка не вірить, що фото може спинити війну, але візуальний контент може впливати на емоції людей і не лише в Україні, але й поза її межами. Може змінити ставлення до подій і дати їх розуміння, протидіяти російській пропаганді²⁶.

Водночас воєнний стан не має впливати на актуальність, неупередженість, редакційну незалежність у виборі тем та героїв матеріалів, етичність. На цьому наголошує Комісія з журналістської етики²⁷.

Свобода і незалежність, захист від політичного тиску, акцент на точність і якість матеріалу – такі переваги в саморегулюванні ЗМІ визначили в ОБСЄ ще у 2008 році. У деяких країнах, до прикладу у Швеції, ця система існує уже більше ста років. І саморегулювання, яке передбачає вимоги етичних кодексів, діяльність ради з питань преси, омбудсменів, професійних асоціацій і реакції аудиторії. Рада преси, знайшовши порушення професійних чи етичних стандартів, просить виправити помилки чи надрукувати спростування.

Етика не може бути регулюванням держави чи суддів, це сфера саморегулювання. Медіаексперт Лайф Ленсман називає саморегулювання п'ятою владою²⁸.

У виробництві контенту у багатьох демократичних країнах журналісти орієнтуються насамперед на інтереси аудиторії. Наприклад, завдання британського теле-репортера полягає в наданні його глядачам логічно зв'язної й корисної інформації, що відповідає таким вимогам: по-перше, ця інформація повинна бути необхідною їм для того, щоб вони відчували себе добре поінформованими; по-друге, ця інформація має відповідати їхнім побажанням. Тому британські репортери вибирають для себе такі принципи: точність цінується більше, ніж оперативність; справедливість

²⁵ Там само.

²⁶ Малолетка, Є. (2023), Євген Малолетка, фотограф associated press [онлайн]. *Тут-і-менер: Історії журналістів в війні*. URL: <https://journalistsatwar.gongadzeprize.com.ua/en/eugene-malolietka> (Дата звернення 1 січня 2024).

²⁷ Куликов, А., Дворовий, М., Кузьменко, Л., Дуцик, Д. та Куш, Л. (2023), *Посібник з журналістської етики*, Комісія з журналістської етики, Київ.

²⁸ Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2021), *Саморегулювання медіа: досвід Данії та України* [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AmMWjuoNVTQ> (Дата звернення 6 січня 2024).

цінується більше, ніж сенсаційність; збалансованість відображення подій цінується більше, ніж уміння подати матеріал²⁹.

Українські журналістів, переживши чуттєвий досвід війни, можуть написати інструкцію, як найкраще висвітлювати воєнні події. Як пояснює нову реальність виконавча продюсерка Громадського радіо Анна Море: «Правил дуже багато як писаних, так і неписаних. Більшість впливають зі здорового глузду та з людської емпатії». «Ми проживаємо цю війну, на відміну від тих закордонних колег, які приїжджають на два тижні. Ми не женемося за страшними історіями і яскравими фактами», – продовжує цю думку репортерка видання «Грунт» Надія Суха³⁰.

Тож можна вже зараз стверджувати, що стандарти еволюціонують. Можливо, виникне потреба збільшити їх кількість та розширити тлумачення, зважаючи на історичний та національний контексти.

Результати і перспективи подальших досліджень обговорення.

Війни і кризи, звісно, поглиблюватимуть кризу усталених правил. У численних дискусіях щодо стандартів виникла ідея розрізнити два виміри функціонування журналістики як соціального інституту. У цивільному вимірі журналістики є блоки: економічний, політичний, соціальний, які варто висвітлювати з дотриманням стандартів і подавати аудиторії повну та об'єктивну інформацію. У воєнному вимірі журналіст мусить зважати на обмеження, продиктовані органами оборони і безпеки держави. І тут стандарти – не визначатимуть стратегію роботи редакції та журналіста зокрема.

Висновки.

Дослідивши тему, можемо дійти висновку, що сучасний міжнародний досвід є дуже різноманітним у пошуках компромісу між забезпеченням демократичного принципу свободи слова і захистом інтересів держави під час війни. Одного універсального підходу на всі часи та на всі випадки немає. Отже, Україні доведеться напрацювати свої власні правила і вносити до будь-яких, навіть найкращих світових, практик свої корективи, з урахуванням конкретної локальної ситуації, традицій та ментальності. І вже зрозуміло, що стандарти журналістики та свободи висловлювань мирних демократичних країн зі Старої Європи та Північної Америки не можна автоматично застосовувати до України, яка вже десятий рік поспіль потерпає від російської агресії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Голуб, М. (2022), Журналісти на війні: нові виклики [онлайн]. *medialab.online*. URL: <https://medialab.online/news/vijna-novivyklyky/> (Дата звернення 5 січня 2024).
2. Денисов, С. (2022), Чи варто дбати про баланс думок, коли тебе намагаються вбити? Головне з експертного обговорення «Як війна впливає на журналістські стандарти» [онлайн]. *detector.media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/199440/2022-05-22-chy-var-to-dbaty-pro-balans-dumok-koly-tebe->

²⁹ Яковець, А. (2009), *Телевізійна журналістика. Теорія і практика*. 2-ге вид., Києво-Могилянська академія, Київ, с. 72, 75

³⁰ Голуб, М. (2022), Журналісти на війні: нові виклики [онлайн], *medialab.online*. URL: <https://medialab.online/news/vijna-novi-vyklyky/> (Дата звернення 5 січня 2024).

- [namagayutsya-vbyty-golovne-z-ekspertnogo-obgovorennya-yak-viyna-vplyvaie-na-zhurnalistiski-standarty/](#) (Дата звернення 6 січня 2024).
3. Іщенко, Н. (2017), Свобода слова під час війни [онлайн], “День”. URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/svoboda-slova-pid-chas-viyny> (Дата звернення 6 січня 2024).
  4. Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2021), Саморегулювання медіа: досвід Данії та України [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AmMWjuoNVTQ> (Дата звернення 6 січня 2024).
  5. Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2023а), Головна редакторка “Дзеркала Тижня” Юлія Мостова про журналістику під час війни [онлайн]. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5OBTvDIeyzk> (Дата звернення 5 січня 2024).
  6. Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2023b), Чи можна дотриматись усіх журналістських стандартів у час війни? [онлайн], *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5NY04oOskv4> (Дата звернення 6 січня 2024).
  7. Комісія з журналістської етики (КЖЕ) (2023с), Шеф-редакторка «Детектор Медіа» Наталія Лигачова про якісні медіа [онлайн], *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ErBZUfpElRc> (Дата звернення 6 січня 2024).
  8. Крейг, Р. (2007), *Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ*. Переклад з англ. Андрій Іщенко, Києво-Могилянська академія, Київ.
  9. Куликов, А., Дворовий, М., Кузьменко, Л., Дуцик, Д. та Куш, Л. (2023), *Посібник з журналістської етики*, Комісія з журналістської етики, Київ.
  10. Куншт (2023), Пост правди. Епізод 6. Що робити з журналістськими стандартами під час війни? [онлайн], *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YoBO8rq507k> (Дата звернення 6 січня 2024).
  11. Маєр, К. (2022), *Журналістика*. Переклад з нім. В. Олійник та В. Климченко, Академія української преси, Центр вільної преси, Київ.
  12. Малолетка, Є. (2023), Євген Малолетка, фотограф associated press [онлайн], *Тут і тепер: Історії журналістів на війні*. URL: <https://journalistsatwar.gongadzeprize.com.ua/en/eugene-malolietka> (Дата звернення 6 січня 2024).
  13. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану – Комісія з журналістської етики [онлайн] (2022), *Комісія з журналістської етики*. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistiskoi-etyky-shchodo-informatsii-iaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty-v-media-pid-chas-voiennoho-stanu/> (Дата звернення 6 січня 2024).
  14. Україна. Офіційний веб сайт Міністерства Оборони України, (2022). *Про організації взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану* Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України № 73 [онлайн], 3 березня. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf (Дата звернення 1 січня 2024).
  15. Школа журналістики та комунікацій УКУ (2022), Як змінюється журналістика у час війни | SJCTeacherSeries2022 [онлайн], *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YhZQ5bFveZI> (Дата звернення 6 січня 2024).
  16. Яковець, А. (2009), *Телевізійна журналістика. Теорія і практика*. 2-ге вид., Києво-Могилянська академія, Київ.

17. Espresso.TV (2022), Панельна дискусія “Стандарти журналістики в умовах війни” [онлайн], *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=vEOrq_IQWd0 (Дата звернення 6 січня 2024).
18. Lviv Media Forum (2023), Як говорити з іноземними медіа, щоб бути почутим [онлайн], *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/LvivMediaforum/videos/771940688026794/> (Дата звернення 6 січня 2024).
19. Media Center Ukraine (2022), Дискусійна панель «Стандарти журналістики на війні» – СПЕЦЗАХІД [онлайн], *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0hd8eyakNHs> (Дата звернення 6 січня 2024).
20. Ukrinform (2022), «Нові виклики, з якими ми не стикались» – дослідження Комісії з журналістської етики [онлайн], *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3448095-novi-vikliki-z-akimi-mi-ne-stikalis-doslidzenna-komitetu-z-zurnalistskoi-etiki.html> (Дата звернення 6 січня 2024).

REFERENCES

1. Holub, M. (2022), Zhurnalisty na viyni: novi vyklyky [onlayn]. medialab.online. URL: <https://medialab.online/news/vijna-novivyklyky/> (Data zvernennya 5 sichnya 2024).
2. Denysov, S. (2022), Chy varto dbaty pro balans dumok, koly tebe namahayut'sya vbyty? Ho-lovne z ekspertnoho obhovorennya «Yak viyna vplyvaye na zhurnalist-s'ki standarty» [on-layn], detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/199440/2022-05-22-chy-varto-dbaty-pro-balans-dumok-koly-tebe-namagayutsya-vbyty-golovne-z-ekspertnogo-obgovorennya-yak-viyna-vplyvaie-na-zhurnalistski-standarty/> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
3. Ishchenko, N. (2017), Svoboda slova pid chas viyny [onlayn], “Den”. URL: <https://day.kyiv.ua/article/media/svoboda-slova-pid-chas-viyny> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
4. Komisiya z zhurnalist-s'koyi etyky (KZHE) (2021), Samorehulyuvannya media: dosvid Daniyi ta Ukrayiny [onlayn], YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AmMWjuoNVTQ> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
5. Komisiya z zhurnalist-s'koyi etyky (KZHE) (2023a), Holovna redaktorka “Dzerkala Tyzhnya” Yuliya Mostova pro zhurnalistyku pid chas viyny [onlayn], YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5OBTVdIEyzk> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
6. Komisiya z zhurnalist-s'koyi etyky (KZHE) (2023b), Chy mozna dotrymatys' usikh zhurnalist-s'-kykh standartiv u chas viyny? [onlayn], YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5NY04oOskv4> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
7. Komisiya z zhurnalist-s'koyi etyky (KZHE) (2023c), Shef-redaktorka «Detektor Media» Nata-liya Lyhachova pro yakisni media [onlayn], YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ErbZUfpElRc> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
8. Kreyh, R. (2007), Internet-zhurnalistyka: robota zhurnalista i redaktora u novykh ZMI. Perekladach z anhl Andriy Ishchenko, Kyuevo-Mohylyans'ka akademiya, Kyuiv.
9. Kulykov, A., Dvorovyy, M., Kuz'menko, L., Dutsyk, D. ta Kushch, L. (2023), Posibnyk z zhurnalist-s'koyi etyky, Komisiya z zhurnalist-s'koyi etyky, Kyuiv.
10. Kunsht (2023), Post pravdy. Epizod 6. Shcho robyty z zhurnalist-s'kymy standartamy pid chas viyny? [onlayn], YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YoBO8rq507k> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).

11. Mayer, K. (2022), Zhurnalistyka. Pereklad z nim. V. Oliynyk ta V. Klymchenko.: Akademiya ukrayins'koyi presy, Tsentri vil'noyi presy, Kyiv.
12. Malolyetka, YE. (2023), Yevhen Malolyetka, fotohraf associated press [onlayn]. Tut-i-teper: Istoriyi zhurnalistiv na viyni. URL: <https://journalistsatwar.gongadzeprize.com.ua/en/eugene-malolietka> (Data zvernennya 1 sichnya 2024).
13. Rekomendatsiyi Komisiyi z zhurnalist-s'koyi etyky shchodo informatsiyi, yaku ne mozhna roz-holoshu-vaty v media pid chas voyennoho stanu - Komisiya z zhurnalist-s'koyi etyky [onlayn] (2022), Komisiya z zhurnalist-s'koyi etyky. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-informatsii-iaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty-v-media-pid-chas-voiennoho-stanu/> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
14. Ukrayina. Ofitsiyyny veb sayt Ministerstva Oborony Ukrayiny (2022), Pro orhanizatsiyu vzayemodiyi mizh Zbroynymy Sylamy Ukrayiny, inshymy skladovymy syl oborony ta predstavny-kamy zasobiv masovoyi informatsiyi na chas diyi pravovoho rezhymu voyennoho stanu Nakaz Holov-nokomanduvacha Zbroynykh Syl Ukrayiny № 73 [onlayn], 3 bereznya. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf (Data zvernennya 1 sichnya 2024).
15. Shkola zhurnalistyky ta komunikatsiy UKU (2022), Yak zminyuyet'sya zhurnalistyka u chas viyny | SJCTeacherSeries2022 [onlayn], YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YhZQ5bFveZI> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
16. Yakovets', A. (2009), Televiziyna zhurnalistyka. Teoriya i praktyka. 2-he vyd., Kyievo-Mohylyans'ka akademiya, Kyiv.
17. Espresso.TV (2022), Panel'na dyskusiya «Standarty zhurnalistyky v umovakh viyny» [on-layn]. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=vEOrq_IQWd0 (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
18. Lviv Media Forum (2023), Yak hovoryty z inozemnymy media, shchob buty pochutym [on-layn]. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/LvivMediaforum/videos/771940688026794/> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
19. Media Center Ukraine (2022), Dyskusiyna panel' «Standarty zhurnalistyky na viyni» – SPETSZAKHID [onlayn]. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0hd8eyakNHs> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).
20. Ukrinform (2022), «Novi vyklyky, z yakymy my ne stykalys'» – doslidzhennya Komisiyi z zhurnalist-s'koyi etyky [onlayn]. Ukrinform – aktual'ni novyny Ukrayiny ta svitu. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3448095-novi-vikliki-z-akimi-mi-nestikalis-doslidzenna-komitetu-z-zurnalistskoi-etiki.html> (Data zvernennya 6 sichnya 2024).

UNDERSTANDING THE STANDARD: SEARCHING FOR NEW RULES IN WAR JOURNALISM

Paraskoviya Dvorianyn

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: Paraskoviya.Dvoryanyn@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7858-3563>*

Russia's full-scale invasion of Ukraine has changed the media landscape not only in Ukraine but also around the world. The established standards that journalists have been using in their work for a long time need to be revised and adapted to the new conditions.

The article analyzes the challenges that Ukrainian journalists have to overcome in the context of the Russian-Ukrainian war. A comparative analysis of standards and rules for covering events in peacetime and wartime is presented. The essence of the new terms for standards that have been used in Ukraine during the full-scale war is revealed. The author emphasizes the ability of Ukrainian journalists to adhere to ethics and morality, to experience and comprehend the new reality, and to form new rules of journalistic creativity. Different opinions and positions of journalists who cover military events in Ukraine on a daily basis are collected.

The article analyzes the experience of Ukrainian and foreign journalists in acting, understanding and forming content within the standards of journalistic creativity, and the development of new rules by the journalistic community and state institutions, taking into account the challenges faced by Ukrainian journalism during the Russian-Ukrainian war. The author theoretically substantiates the standards and their features; highlights the basic principles of preparation of materials taking into account traditional standards; substantiates the need to improve the rules, expand their understanding and formulation, taking into account the latest challenges.

Key words: standards of journalistic creativity; media ethics; military journalism, balance of opinion, reliability of sources, media analytics, commentary, efficiency, accuracy.